

ABŞERONUN CƏNUB-QƏRBİNDƏ OLİQOSEN-MİOSEN ÇÖKÜNTÜLƏRİNDƏ KARBOHİDROGENLƏRİN GENERASIYA MƏRKƏZLƏRİ VƏ TOPLANMA ŞƏRAİTLƏRİ

E.Xəlilov, B.Məhərrəmov, R.Hüseynov

Azərbaycan, SOCAR “Neftqazəlməhdətqatlayihə” İnstitutu

Oliqosen-miosen çöküntüləri Azərbaycanın əsas neftli-qazlı lay dəstəsi olan alt pliosenə aid edilən məhsuldar qatdan sonra ən çox araşdırılan obyektlərdən biridir. Mütəxəssislər tərəfindən bu çöküntülərin neft-qazlılıq potensialı yüksək qiymətləndirilir. Qərbi Abşeronda böyük qalınlığa malik (0-4000 m) və geniş ərazidə yayılan oliqosen-miosen çöküntülərində üzvi maddələrin varlığı geokimyəvi tədqiqatlarla təsdiqlənib. Region üzrə oliqosen-miosen kompleksinin kəsilişində üzvi maddələrin xüsusiyyətlərinin cənuba yəni Xəzər dənizi istiqamətində yaxşılaşması müəyyən olub. Bu kompleks neft əmələgətirən ana süxurlar cərgəsinə aid edilir və bu stratigrafik bölgüyə maykop, çokrak və diatom çöküntüləri daxildir. Bunu nəzərə alaraq, üzvi maddələrin əlverişli çöküntü toplanma, təzyiq və temperatur mühitində karbohidrogenlərə çevrilmə şəraitinin araşdırılması böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bundan başqa, karbohidrogenlərin generasiya zonalarının təyini, onların oradan miqrasiya edərək tələlərdə toplanması üçün paleotektonik və paleostruktur şəraitlərin mövcudluğunun da müəyyən edilməsi, aydınlaşdırılması tələb olunan məsələlərdəndir. Bütün bunlar, ümumilikdə, həm karbohidrogenlərin regional miqrasiyasının istiqamətlərini, həm də neft və qazın akkumulyasiya zonalarını müəyyən etməyə imkan verir.

Bu məqsədlə bizim tərəfimizdən maykop və orta-üst miosen çöküntülərinin ayrı-ayrı mərtəbə və horizontlarının qalınlıqlar xəritələri, bu çöküntülərin səthinin məhsuldar qatın sonuna paleostruktur vəziyyətini əks etdirən xəritələr qurulmuş və proqnoz paleotemperatur göstəriciləri sxemdə göstərilmişdir. Nəticədə müəyyən edilmişdir ki, Abşeron yarımadasında maykop və çokrak əsrlərində çöküntü toplanma zamanı mövcud olan bərpəedici və qələvi mühit üzvi maddələrin karbohidrogenlərə çevrilməsi üçün əlverişli olmuşdur.

Qərbi Abşeronun maykop və miosen çöküntüləri səthlərinin məhsuldar qat əsrinin sonuna qurulan paleostruktur xəritələrinə, paleoprofil və paleotektonik inkişaf təhlilinə əsasən oliqosen-miosen çöküntüləri alt pliosen epoxasının sonunda intensiv çökmə zonaları olan Bakı, Güzdək və Çuvaldağ muldalarının mərkəzlərində, eləcə də Cənubi Xəzər çökəkliyində neft pəncərəsinə daxil olmuşdur. Bu proses müasir dövrdə də davam edir.

Qərbi Abşeronun şimal və şimal-qərb hissələrində yerləşən antiklinalların tağ hissələri yuyulmağa məruz qaldığından, bu qalxımların qanad hissələrində mümkün ola biləcək litostratigrafik və tektonik ekranlaşmış yataqların axtarışı məqsədə uyğun sayılır.

Bakı, Güzdək, Çuvaldağ muldaları və onlara bitişik Cənubi Xəzər çökəkliyi neft-qaz əmələgəlmə zonalarına aid edilir. Qərbi Abşeronun mərkəz və cənub-qərb hissələrində ayrılan antiklinal qalxımlar bu generasiya ocaqlarının yaxınlığında və fluidlərin miqrasiya istiqamətlərində yerləşdiklərinə görə, karbohidrogenlərin əsas toplandığı tələlər hesab edilir. Həmçinin tədqiqat sahəsində neft-qaz saxlama qabiliyyəti olan kollektor xüsusiyyətinə malik laylar çokrak, karaqan, sarmat və meotis stratigrafik vahidlərdə müəyyən olunmuşdur. Gələcək işlərdə bu stratigrafik vahidlərdə yerləşən karbohidrogen yığımlarının mənimsənilməsi üçün layihələndiriləcək quyuların yerinin seçilməsində yuxarıda göstərilən amillərin nəzərə alınması məqsədəuyğun hesab edilir.